

Порадник здобувача вищої освіти: практичні рекомендації з правозахисту

Друже-здобувачу вищої освіти!

У Твоїх руках «Порадник здобувача вищої освіти» який розроблений для вас і надає інформацію про ваші права й механізми реалізації та захисту цих прав.

Зміст брошури такий:

1. Навіщо здобувачу вищої освіти захищати свої права.
2. Як захистити свої права.
3. Як написати скаргу (пропозицію).
4. Роль адміністрацій ЗВО (заклад вищої освіти) у вирішенні проблем здобувачів вищої освіти.
5. Профспілки та органи самоврядування здобувачів вищої освіти і їх роль у захисті прав та інтересів здобувачів вищої освіти.
6. Роль органів державної влади у вирішенні проблем здобувачів вищої освіти.
7. Як депутати можуть допомогти захистити права здобувача вищої освіти.
8. Правоохоронні органи на захисті прав здобувачів вищої освіти.
9. Як боротися з хабарництвом.
10. Сексуальні домагання щодо здобувачок вищої освіти з боку професорсько-викладацького складу ЗВО: сутність та відповідальність.
11. Права мешканців гуртожитків здобувачів вищої освіти.
12. Можливості навчання, стажування та тимчасового працевлаштування української молоді за кордоном.

1. Навіщо здобувачу вищої освіти захищати свої права?

Майже щоразу, коли наші права порушуються або утискаються наші інтереси, перед нами постає питання: чи треба захищати свої законні права й відстоювати інтереси? Чи, може, немає в цьому необхідності?

Що нам заважає захищати свої права?

Іноді нам здається, що протиправні дії не так вже нам і шкодять. Або ми думаємо, що з відстоюванням своїх прав ми матимемо багато клопоту й додаткових проблем. У деяких випадках ми, свідомо чи підсвідоме, боїмося розголосу (усі навколо вважатимуть нас порушниками спокою, усталених правил, «скандалістами»). Спроба захистити свої інтереси може викликати негативну реакцію з боку порушника наших прав (наприклад, здобувач вищої освіти боїться, що у випадку, якщо він захищатиме свої законні права, адміністрація ЗВО відрахує його, «не дасть скласти сесії»). Наскільки виправданими є ці побоювання й комплекси?

Чи правда, що «протиправні дії не так вже нам і шкодять»?

Чи це правда? Чи правда те, що здобувач вищої освіти, із якого вимагають хабара, неушкоджений? Безперечно – ушкоджений: як фінансове, так і морально. Чи це правда, що здобувач вищої освіти, який змушений за свавільним розпорядженням адміністрації ЗВО відпрацьовувати в університеті так звані «відробітки», не витрачає на це свій особистий час, який би він міг використати для навчання, відпочинку або заробляння грошей? Та, за переконаннями деяких працівників ЗВО, здобувач вищої освіти не може мати вільного часу. Чи це правда, що випадки сексуальних домагань, що трапляються у наших ЗВО не принижують гідність людини?

Окремі працівники адміністрацій та деякі викладачі ЗВО прагнуть, щоб ми, здобувачі вищої освіти, витрачали свій вільний час, свої гроші, свою гідність для «блага» цих самих ЗВО (а може – для блага деяких нечесних працівників цих ЗВО?). Отже, протиправні дії завдають нам фізичних, моральних і матеріальних збитків.

Чи варто витрачати свій час і зусилля на захист своїх прав?

«Ми матимемо багато клопоту, надбаємо собі ворогів, оточуючі вважатимуть нас ненормальними, якщо будемо відстоювати свої законні права» така думка панує серед багатьох здобувачів вищої освіти.

Порушення прав здобувачів вищої освіти поширилося настільки, що до цього звикли. Краще ми будемо віддавати багато свого вільного часу, багато грошей, будемо принижувати свою гідність і честь, ніж «мати клопіт» захищати свої права?!? Або матимемо так званих «не ворогів», які чхали на наші права, і боїтимось, що наші «не вороги» стануть нашими ворогами.

Та час, що ми витратимо на захист своїх законних інтересів з надлишком повернеться до нас, коли ми не будемо працювати, як раби, безоплатно і без вдячності, коли ми не будемо витрачати зароблені нашою й наших батьків працею гроші на хабарі викладачам. Коли наші дівчата не будуть змушені ходити «в сауну» до деяких викладачів. Попри невелику кількість людей, які наважуються відкрито відстоювати власні права, більшість ставиться до них з повагою й хотіла б мати стільки ж мужності.

Хто повинен боятися порушень прав здобувачів вищої освіти?

Часто ми боїмося оприлюднення фактів протиправних посягань на нас. Але чи варто цього боятися? Ми не є порушниками. Хай їх – порушників – непокоїть сумління та страх перед законом. Також ми боїмося, що представники адміністрації ЗВО можуть зашкодити нам. Проте варто зауважити, що, дотримуючись зазначених у цьому «Посібнику» правил та методів захисту своїх прав, ти цілком можеш позбутися фактору тиску з боку порушника Твоїх прав. Небагато знайдеться божевільних, які спробують переслідувати здобувача вищої освіти, який уголос заявив про протиправні порушення власних прав та готовність їх відстоювати.

Є ще один аспект цієї проблеми. А саме: захищаючи свої права, ми формуємо в собі, в оточуючих шану до свободи іншого, шану до прав людини, шану до

законів нашої держави. Таким чином ми сприяємо розвитку демократії та становленню України як правової демократичної держави.

2. Як захистити свої права?

Напевно, немає здобувача вищої освіти, який хоч раз за своє навчання не побував би в ситуації, коли серце переповнює досада, гнів, обурення, а в голові виникає запитання: «Чому це я маю робити? Це ж не законно!».

Отже, що робити коли відчуваєш, що Твої права порушені або можуть бути порушеними?

1. Переконайся в тому, що Твої права дійсно порушені. Для цього або самостійно звернись до законів, або зроби це за допомогою юристів.

2. Чітко визначся, чи Ти готовий(а) і хочеш боротися за відновлення власних прав. Можливо, Ти хочеш все життя прожити ображеним(ою) і дискредитованим(ою), – тоді цей розділ «Порадника» не для Тебе. Підготуйся до того, що шлях до відновлення Твоїх прав не буде простим і знайдеться чимало людей, які будуть Тебе переконувати, що коли Тебе позбавляють якогось права, то роблять це для Твого ж блага, бо жити легше й спокійніше, не відстоюючи свої права.

3. Сплануй стратегію боротьби за відновлення власних прав. Існує безліч методів, проте ми радимо дотримуватись лише правових способів, бо, зрештою, вони виявляються найбільш ефективними й безпечними.

4. Якщо проблема, яку Ти хочеш вирішити, хвилює інших людей, тоді об'єднайся з ними й створи ініціативну групу з вирішення певної проблеми. Будь-яку проблему легше вирішувати гуртом.

5. Один із найпростіших способів вирішити проблему – написати скаргу (заяву, звернення, пропозицію), їх можна писати як самому, так і з одностудентами. Як писати й куди подавати ці документи, розповідається в окремому розділі «Порадника».

6. Якщо звичайна й колективна скарги (звернення) не допомагають, варто заручитися підтримкою впливових осіб і створити так звані «групи тиску».

Звернись до впливових людей, які можуть підтримати Твою скаргу (прохання). Найкраще, якщо ця людина напише листа з проханням уважно поставитись до Твоєї скарги (прохання) або підтвердити викладений у ній факт. Це може бути впливовий староста, викладач, працівник профспілки чи виборний представник органів самоврядування здобувачів вищої освіти, представник адміністрації ЗВО, голова громадської організації, депутат тощо залежно від рівня проблеми, яку Ти намагаєшся вирішити. Текст листа, який Ти попрохаєш підписати, варто написати заздалегідь і після внесених поважною особою правок принести їх на підпис. Ніхто краще за Тебе не викладе проблему, яка Тебе хвилює.

7. Здобувачі вищої освіти й адміністрація ЗВО дуже пов'язані між собою спільними інтересами, тому долагоджувати проблеми потрібно навчитись у переговорах (Як це робити, розповідається в «Пораднику»).

Переговори можуть бути як колективними, так і особистими. Переговори – найкращий шлях розв’язання проблемних питань, проте навіть він не завжди дає необхідний результат.

8. Якщо Ти прагнеш, аби справа навколо порушення Твоїх прав набула розголосу, і Ти не сподіваєшся на її мирне вирішення, тоді варто звертатись за підтримкою до якнайбільшої кількості впливових осіб і організацій.

9. Не забувай про те, що до кого б Ти не звертався, це варто робити в письмовій формі, а в державних органах необхідно завіряти факт подачі заяви.

10. Досить дієвим способом тиску є звернення до засобів масової інформації. Якщо факт порушень Твоїх прав є одним з багатьох подібних або самотнім, але дуже яскравим, є всі підстави сподіватися, що Твоєю історією зацікавляться журналісти. Тобі варто прийти (або написати) в редакції кількох ЗМІ (газет, радіо, телебачення), які пишуть, зокрема, й про молодіжні проблеми. Якщо є можливість, то краще проконсультуватись з приводу змісту статті (відкритого листа до редакції) з юристом або досвідченим журналістом. Не забудь лишити свій контактний телефон, а якщо відсутня реакція, нагадай про себе дзвінком чи візитом. Якщо про Твій випадок написали у газеті – варто зробити ксерокопію статті й занести до особи, яка є начальником тієї людини, що порушила Твої права.

11. Для вирішення проблем «місцевого» рівня варто використовувати такі засоби як висвітлення даної проблеми у виступах Твоєї факультетської команди КВК; варто написати статтю до студентської газети, узагалі використати будь-який спосіб для публічного обговорення Твоєї проблеми. Піднімай питання, яке Тебе хвилює, на зборах Твоєї групи, факультету, секції або попроси зробити це Твого виборного представника в органах самоврядування здобувачів вищої освіти чи в профспілці. Проблему, про яку говорять уголос, майже неможливо ігнорувати. Відповідальні особи будуть змушені зайнятися її розв’язанням.

12. Будь наполегливим і одержуй задоволення від боротьби за свої права.

13. Вимагай призначення конкретної особи, яка б відповідала за вирішення Твоєї проблеми й визначення терміну, протягом якого вона має бути вирішена. Якщо немає відповідального й не встановлено термін, за який необхідно вирішити проблему, можна бути впевненим, що про неї просто забудуть.

14. Якщо всі перераховані вище методи не допомагають, Ти можеш вдатися до проведення публічних акцій протесту. Стаття 39 Конституції надає громадянам України право «збиратись мирно, без зброї й проводити збори, мітинги, походи й демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування. Заборонити реалізацію цього права може лише суд і лише в інтересах національної безпеки та громадського порядку.

Пікетувати органи державної влади можна й одному. Проводити ж мітинги, походи й інші подібні заходи варто колективно (чим більше учасників заходу, тим краще). Про проведення подібних акцій необхідно своєчасно повідомити органи державної влади та органи місцевого самоврядування, аби вони могли

забезпечити громадський порядок у той час, коли ви проводите акцію. Проведення подібних заходів є серйозним кроком і, готуючись до нього, варто порадитися з юристом і заручитися підтримкою громадських організацій і профспілок, повідомити про його проведення ЗМІ.

15. Якщо ж після проведення всіх цих заходів Тобі не вдалося вирішити власну проблему чи відновити права (а такого майже не може бути) не сумуй і не впадай у відчай. Можливо, варто спробувати провести ті ж самі заходи, але спрямовані на інстанцію вище, а саме онлайн-ресурс [Profrights](#), на якому можна розмістити інформацію про порушення в українських вищих навчальних закладах. У будь-якому разі знай: Ти – Справжня людина, здатна захищати й відстоювати свої права.

16. Досить надійним, хоча й досить довгим способом відновлення прав є звернення до суду. Як це простіше зробити тобі порадять юристи.

17. Завжди треба вміти зупинитись і відділити проблему від емоцій. Зважити, чи не перетворився процес вирішення проблеми в самоціль. Пам'ятай головне: результат, а не процес.

Бажаємо успіху!

3. Як написати скаргу (звернення, пропозицію)?

Майже щодня молодій людині, як і більшості українських громадян, доводиться стикатися з порушеннями власних прав.

Так, із здобувачів вищої освіти вимагають хабарі (як у відвертій формі грошима, так і в прихованій – через примус купівлі брошурок, посібників, книжечок та іншого «непотребу»). Дівчата-здобувачки вищої освіти стають об'єктами сексуальних домагань. Адміністрації ЗВО можуть примушувати здобувачів вищої освіти до безкоштовних фізичних робіт, обкладати їх різноманітними поборами.

Для вирішення цих та інших проблем існує кілька шляхів. Проте майже всі вони містять у собі обов'язковий елемент – написання скарги (прохання, звернення).

Що робити, якщо Ти відчуваєш, що Твої права порушуються?

Якщо Ти відчуваєш або твердо переконаний(-на) у тому, що Твої права порушені, Тобі варто оскаржити дії особи, яка порушила Твої права. Це один із найпростіших способів спробувати домогтися відновлення своїх прав.

До кого звертатись зі скаргою?

Якщо йдеться про незначне (адміністративне) правопорушення, то звертатись зі скаргою краще до особи, яка є безпосереднім начальником тієї людини, яка порушила Твої права. Із такими скаргами варто звертатися до деканів, оскаржуючи дії викладачів і завідувачів кафедрами; проректору з навчальної роботи варто скаржитись на протиправні дії деканів. Із проханнями про допомогу й зі скаргами необхідно звертатись до органів самоврядування здобувачів вищої освіти й профспілок, які зобов'язані захищати ваші права.

У тих випадках, коли Тобі здається, що скарга до посадових осіб університету та органів самоврядування здобувачів вищої освіти не зарадить справі, звертайся до органів внутрішніх справ, прокуратури (яка наглядає за дотриманням закону). Головного управління освіти та науки облдержадміністрації. Міністерства освіти і науки України та на онлайн-ресурс [Profrights](#).

Чи зобов'язані посадові особи відповідати на Твою скаргу?

Усі державні органи й установи згідно з Законом України «Про звернення громадян» від 02.10.1996р. зобов'язані розглянути скаргу й вирішити викладену у ній проблему скаргу у термін не більше одного місяця від дня її надходження.

Якщо відповіді й дії чиновників Тебе не задовольнять, варто домагатися свого далі й писати скаргу посадовій особі на щабель вище.

Як зробити, щоб скарга (звернення, прохання) була більш ефективною?

Ефективність Твоєї скарги значно зросте, якщо Ти писатимеш її не лише від себе, а разом із іншими особами, чиї права були порушені.

Як правильно написати й подати скаргу (звернення, пропозицію)?

Для того, аби оскаржити незаконні дії посадових осіб, при зверненні до посадових осіб, які є їх керівниками, радимо дотримуватись таких правил:

1. Чітко з'ясуй:

а) ім'я, по-батькові та прізвище керівника тієї особи, на ім'я якої Ти збираєшся писати скаргу (або повну назву органу, до якого пишеться скарга);

б) чи входить вирішення цього питання до його компетенції (тобто чи дійсно людина, на яку Ти скаржишся, є її підлеглим).

2. При складанні скарги використовуй форму звичайної заяви: у горішньому правому кутку Ти вказуєш, кому подається скарга, від кого, місце свого проживання. Далі посередині пишеш слово «скарга» й з абзацу пишеш суть справи, свої аргументовані заперечення та прохання про захист або відновлення порушених прав. У кінці скарги, зліва, вказуєш дату, праворуч ставиш підпис. Зверни увагу: ПІБ, місце проживання й дату вказувати обов'язково.

3. Скаргу (заяву, пропозицію) можна переслати листом, передати особисто або через нотаріуса. Подання заяви має бути засвідчено, аби пізніше особа, до якої Ти звергаєшся, не могла заперечити факту Твого попереднього звернення.

Якщо ти будеш передавати скаргу (заяву, пропозицію) особисто, тоді необхідно:

– зробити копію (ксерокопію) заяви;

– попросити (варіант: наполегливо попросити) особу, відповідальну за прийом заяв або особу, якій Ти адресуєш заяву, поставити на Твоєму примірнику заяви вхідний номер документа та підпис цієї особи із зазначенням дати прийому документу.

Це найбільш простий і найбільш дешевий спосіб завірити факт подання заяви (скарги).

Заяву можна надіслати рекомендованим листом «з підтвердженням». Квитанції про відправлення листа та повідомлення про його одержання

відповідальною особою, якій адресовано лист, необхідно зберегти до часу позитивного вирішення Твоєї справи.

Такий спосіб передання заяви дозволяє уникнути часом неприємного спілкування із відповідальними особами, проте не завжди може бути ефективним.

Відповідно п.15 ст.34 Закону України «Про нотаріат» від 02.09.1993 р. заяву можна передати через державного або приватного нотаріуса. Це дорогий, але найбільш ефективний спосіб завірити факт подання заяви.

4. Якщо відповідь на скаргу не надійшла через місяць (додай час поштової пересилки), можеш сміливо звертатись до прокуратури, на яку покладені функції слідкувати за веденням справ про скарги громадян.

Не варто соромитися й боятися писати скарги, адже це абсолютно чесний і правомірний спосіб відстояти власні права.